

Ξαναγύρισε το νόμισμα πασπατεύοντας το χαϊ-
δευτικά.

— Αθάνατη δουλειά. Κυριασιμεί στρογγυ-
λεύουν κι αρμώνονται οι γοφοί. Με τί τέχνη λαφριά
κι αλάθευτη σκαλισμένο προβάλλει το μῆλο του γο-
νάτου. Ὡς και τὰ σταφύλια μοιάζουνε ζωντανά.
Λές κι ανατριχιάζουν τὰ κρουκούτσια μέσα στη με-
λισσιὰ φεγγεράδα.

— Και γώ πάλι χάνομαι για κείνα τὰ μισο-
χαμόγελα μάτια του θεού. Ὁ λαός φοβάται του ἀ-
στρίτη το μάτι. Μὰ ποιά φίδι, ποιά νεράιδα πλα-
νεφτική μπορεί ν' ἀντικρύσει το Λυκίον τῆ μαγεία;
Σάν τὸν ἥλιο πού ρουφᾷ τὴν αὐγερινὴ καταχνιά σὰ
κορφοβούνια ἔτσι ἀποτραβοῦν τὰ μάτια του παραδι-
μένη τὴν ψυχὴ μου.

— Ἔβτανε μεγάλος θεός. Στὴν Ἀσία γεννήθη-
κε. Πέρα στὸν πολυμέγαλο κάμπο τῶν Πέντε Ποτα-
μιῶνε. Σεπετάχτηκε ἀπὸ τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς πυ-
ροστιᾶς τὴν ὥρα πού χύνουσε τὸ κρασί πάνω στὴ
φωτιὰ θυσιαζοντας στοὺς θεούς. Σπίθα κι ἄγουρος
μούστος. Καὶ σέρνοντας πίσωθι του τίς ξεστήθωτες
Μιμαλλόνες καὶ τίς μεθυμένες τίγρες καὶ τ' ἀγριο-
κίρατα τραγιά, καταχτητὴς δυνάστεψε τὸν κόσμο.
Ἄσπτος καὶ κρυφάχαρος ἀνατάραξε με θάματα
καὶ χαλασμούς ρουμάνια καὶ θαλάσσιες καὶ χώρες
βασιλικές. Ἐγὼ ξακουστὴ πὼς ἀκόμα ξακολουθεῖ
τὸ νικηφόρο πέρασμά του μέσα σὰ μαῦρα δάση τοῦ
Ρήνου καὶ τῶν Κελτῶν τίς μαγεμένες ξαίθρες.

— Μακάρι νὰ ξαναγύριζε καιριὰ μέρα. Πολλὰ
ἔχει νὰ σαρώσει, πολλὰ νὰ ρίξει στὴν ἀναγεννήτρα
φωτιὰ.

Μείνανε στοχαστικοί. Κ' ἡ Σκλήρινα ψιθύρισε:
— Ποιὸς νὰ με κοιτάζει ἀπὸ πίσω, Ψελλέ;
Νοιώθω ἕνα μάτι νὰ βαραίνει πάνω μου. Φοβοῦμαι
νὰ τὸ ἀγναντέψω.

— Δὲ βλέπω κανένα. Πάνω ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πα-
λάτι χρυσοφειγίζει ὁ τρούλλος τῆς Ἁγιά Σοφίας.
Λές καὶ στέκεται σὰ μεγαλωμένη ἀντιφεγγιά τοῦ
ἡλιοῦ πού βασιλεύει. Οἱ ὀβελίσκοι τοῦ Ἰππόδρομου
ξεπετιοῦνται σὰ φλογερά καρβούνια.

— Πιὸ ψηλά, πιὸ ψηλά.
— Ἄ, νά! Πέρα κει στὸν Αὐγουσταίωνα. Πά-
νω στὴν κολώνα του ὁ Ἰουστινιανὸς καθαλλάρης.
Πάντα συννεφιασμένος, πάντα χαλκοπρόσωπος.
— Αὐτός, αὐτός. Γιατί νὰ με κοιτάζει μένα με
τέτοιαν ἀσαλεψιά; Κρυώνω, Ψελλέ. Πάμε πιὰ μέ-
σα. Κιόλας ἄρχισαν τ' ἀστέρια νὰ ξεφέγγουνε σὰ
χιονισμένες φυλλωσιές.

(Στ' ἄλλο φύλλο τελιώνει)

ΕΡΜΟΝΑΣ

ΩΔΗ ΣΕ ΠΑΡΘΕΝΑ

Ἡ ἀνοίξη πέταξε
μὲ τ' ἀνθη, τὰ μύρα,
ξερόφυλλα γύρα
πικρὸ λέν σκοπό·
ἡ ἀνοίξη πέταξε
χωρὶς κἂν νὰ μάσω
μιὰ βιόλα ἕνα ρόδο,
ἕνα ἀνθὶ ἀπαλό.

Θυμᾶμαι στοὺς κήπους
τὰ κρίνα, τὰ ρόδα,
θυμᾶμαι ποῖ εὐόδα
τὸ γιοῦλι τερπνά·
μακριὰ τὰ θωροῦδα
λαμπρόδες νὰ χύνουν·
μὰ ἐφώλιαζε θλίψη
στὴν ἔρημ καρδιά.

Σάν κρῦο ψιθιόπωρο
στὴ θύρα μου διδάσκει,
μὲ πόνο πού μ' ἄφηκε
εἶσαι ἡ ἀνοίξη, ἔσθ;
τῶν κρίνων τῶν κόκκινων
τὴ λάμψη ἔσθ χύνεις
κι ἀρώματα δίνεις
στὴν ἄρρωστη αἰγί.

Στὰ δάση παγαίνεις
δεντρά νὰ ξυπνήσεις;
τὴν πλάση νὰ ντύσης
μὲ ρούχα ἀπ' ἀνθούς;
μαζί σου θὰ τρέξω
ἀνθούς ν' ἀνασταίνης
κ' ἐγὼ νὰ με ραίνης
μὲ κρίνους ἄγνους.

Ν' ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(Ἡ ἀρχὴ του στοῦ περασμένου φύλλου)

Ἀπὸ τὴν ὥρα πού μὰς χτυπάει ἡ ἰδέα τοῦ ἔργου
ὡς τὸν τελευταῖο του στίχο, βολιμάτα, πλουτί-
σματα, ἀλλαγές, χτενίσματα. Μετὸ μεθίσι καὶ μετὸ
τὴν ὀρμὴ ἑνὸς ἔρωτα, ἡ ἥτυχη δουλειὰ καὶ ὑπομο-
νετική, τὸ πάθος καὶ ἡ μελέτη, τὸ ὄνειρο καὶ τὸ
βιβλίον, ταιριάζουσε γιὰ νὰ τὴ κάμουν τὸ ἔργο μας
πιὸ ὁμορφο καὶ πιὸ ἀξιοπλάσμα. Τίποτε δὲ μὰς φαί-
νεται πὼς δανειστήκαμε, μὰ καὶ τίποτε δὲ θὰ
μπορούσαμε τὰ ποῦμε πὼς εἶναι δικό μας. Τὰ μέ-
τρια κινδυνεύουν νὰ χαντακωθοῦν ἀπὸ τὸ θησαύριμα
τῶν ξένων ἰδεῶν· οἱ φτωχοὶ χάνονται ἀπὸ τὰ δανεικά,
γιατὶ εἶν' ἀδύνατο νὰ τὰ ἐξορλήσουν. Γιὰ τὸν τέ-
χνητὴ καὶ τὸ δάνεισμα εἶν' ἕνα ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς

πρωτοτυπίας του. Ἀπὸ τὴν ὥρα πού θὰ μπορούσε
κριτὴς νὰ μὴ πῆ πὼς τὸ ποίημά μου εἶναι κατὰ
πρωτάκουστο πού δὲ θυμίζει τίποτε παρόμοιο, θὰ ὑ-
ποψιάζομεν ἢ πὼς δὲν ἀξίζω ἐγὼ ἢ πὼς δὲν ἀ-
ξίζει ὁ κριτὴς μου. Οἱ φωνές πού ἀπλώνονται: βυ-
σταγιστές δὲν εἶναι παρὰ ἀντίλαλοι. Καὶ ὅμως. Ὁ
ἥρωας μου δύσκολα θὰ ταίριαζε τὸ δειλὸ του περ-
πάτημα μετὰ τὰ βήματα τῶν δημοφύλων του πού ἔτυχε
νὰ τοὺς γνωρίτω στὸν ποιητῶν τὰ ἔργα, καὶ τῶν
πιὸ μεγαλων, καὶ τῶν ταπεινότερων· σημειῶνω ὅμως
τυχαίνει τὴ στιγμὴ τούτη νὰ μὴ ἔρχονται στὸ νοῦ.
Τὴ κριμὰ νὰ μὴ θυμᾶται παρὰ τὸν τίτλο τῆς «Γυ-
φτοπούλας», ἀπὸ τὰ πρῶτα διηγήματα τοῦ Πα-
παδιαμάντη. Θαρρῶ πὼς μὲς σὲ κείνο ἀξιοπεριεργὰ
ζωγραφίζονταν ἡ γυφτοπούλα. Στὸ «Βοτάνι» τῆς Ἀ-
γαπῆς τοῦ Δροσίνη με κοιτάζουν ἀκόμα τὰ γυ-
φτικὰ μάτια τῆς Ζερφύρας καὶ ἀκόμα με σφάζουν.
Καὶ στὸ πλευρὸ τῆς Ἰουρτοκχούρας, ὀδελφός καὶ
πεζός, καθὼς εἶναι προσεκτικὰ φωτογραφημένος.
Στὸ «Διῆκο» τοῦ Ἰ. Βαλακωρίτη, πῆρε τὸ θυμὸ ἀπὸ
τὴν ἀρματωλικὴ καρδιά του καὶ τὸ χρώμα ἀπὸ τὴ
χρωματοθήκη τοῦ Ουγκὸ κ' ἔστησε ἀνάθεμα τῆς ἀ-
φορισμένης φυλῆς μετὰ τὸ γύφτο πού μὰς παρουσιάζει.
Δυὸ τρεῖς φορὲς πού πῆρα παιδάκι νὰ διαβάσω
μεγαλόφωνα τοὺς στίχους του ἐκείνου, κ' ἔτυχε
μιὰ παιδιούλα στὸ πλάι μου νὰκούσει, ἡ παιδιούλα
τρώμαζε καὶ βούλωνε ταῦτά της (1). Στὸ «Citz
de Berlichingen» τοῦ Γκαίτε ὁ γύφτος ἀνκακα-
τόνεται μετὰ τὴν ὄνειροφανταστικὴ νυχτερινὴ μαυρίλα
τοῦ ἄσκου πού φουλιάζει, καὶ παίρνει κατὰ ἀπὸ τὴ
δόξα τοῦ πρωταγωνιστῆ, τῆς τραγωδίας τὸν ἥρωα
ὄλοι τὸν ἀρνηθῆκαν καὶ βρισκεται ὁ γύφτος τελευταῖος
του σύντροφος. Καὶ κατὰ διαβαζοντας τὸ «Μπερλι-
τη» τοῦ Ἰψεν ξαναῖσα γοργὸ τὸ πέρασμα τῆς πικρὰ
διαβατήριας φυλῆς καὶ ἀνατριχιάζοντας ἀκουσα ἕνα
βόγγο σὰ νὰ εἶταν τὸ τραγούδι τῆς. Μετὸς «Α-
ταίγγανους» τοῦ Πουσκίν τελειωτικὰ μὰς δείχνεται
σὲ δυὸ τρεῖς στίχους ἡ σηματοδοτημένη φυλὴ μαζί τῶν
ἀγριων καὶ τῶν ἀνομων, τῶν μαλακῶν καὶ τῶν ἄ-
τολμων. Ὅμως ὁ καθευτὸ ἥρωας τοῦ τραγουδιοῦ,
ξένος ἀπὸ τὸ Νότο, νόθος μέσα στους καθαροαίματους
γύφτους, εἶδος τι Ἰθιλλίου καὶ Γκακούρ μαζί, ρω-

1. Ὁ Πασπίτης εἶναι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς δικούς μας καθὼς
ξέρω, πού μὰζεψε γοργὴ πληροφορίαι καὶ παρατήρησεις
γιὰ τοὺς γύφτους. Κοίτα μιὰ πραγματεία του στὴν ἀλλαν-
δώραν (T.H.) καὶ τὸ γαλλικὰ γραμμένο βιβλίον του «Etu-
des sur Tchinghamés. 1870

Τὴ μαλαμακτένια τὴν ἀλυσίδα, πού τῆς χάρισε ἡ Ὀ-
λια, θὰ κοιτάζει νὰ τὴν πάρη, γιὰ νὰ μὴν πέση σὲ
ξένη χερία, τοῦ ἀδερφοῦ τῆς ἢ τῆς κουνιάδας. Νὰ
ρωτήσῃ τὸ δῆμαρχο ἢ ἄννα γιὰ μιὰ καλὴ θέση στὸ
νεκροθαφεῖο. Ἡ ἄννα τοῦ τόταζε. Τὴν ἔβλεπε στα-
ναχωρημένη, λυπημένη. Σφιχτοφιληθήκανε καὶ τοῦ
ἔλεγε πὼς μπράβο του πού τὸ χρέος του κάνει. Μὰ
ἡ ἄννα δὲν ἐμοιάζε διόλου βέβαια γιὰ τὰ ποτελε-
σμα. Σὰ φοβισμένη τοῦ φανῆκε, σάν ἄβαρρη. Ἀπὸ
ἴσως νὰ τοῦ ἔδωσε καὶ θάρρος.

— Ἄδεν πέθανε ἀκόμη καὶ τὴ θάψαμε. Ἄς ἀ-
φήσομε τέτοια λόγια.

Καὶ τόντις. Ὁ Ἄντριξ ἐλπίζε πού ἐλπίζε.
Προτοῦ πλαγιασῆ, ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδι πού φορούσε
στὸ μικρὸ του τὸ δαχτυλὶ καὶ πού τῶθαζε, τὴ νύ-
χτα. Σ' ἕνα κρυσταλένιο τετράγωνο πιατάκι. Ἐκεῖ-
νο τὸ βράδι δὲν τῶθαλε ἀμέσως, παρὰ τὸ σήκωσε,
τὸ σίμωσε στὸ φῶς τῆς λαμπρας καὶ διάβασε τὴν ἐ-
πιγραφή πού εἶχε μέσα, *Hyeme et aestate et prope et procul usque dum vivam et ultra!* Ἐπτό πού τὸ
βρῆκε ἡ Ὀλια σ' ἕνα ἰταλικὸ ρομαντζο, καὶ σάν ἀπὸ
προαισθημα, δυὸ μῆνες πρὶν πεθάνη, ἔστειλε νὰ τὸ
χαράξῃ ὁ χρυσοχὸς στὴ Βενετία. *Et ultra!*

Νὰ λοιπὸν πού ζῶσε. Νὰ λοιπὸν πού θὰ βοηθήσῃ.
Καὶ τοῦ ξαναδρόσειε ἡ πλάνη τὴν καρδιά.

Ὁ Ἄντριξ, ἀπὸ τὴν παρασκευὴ, δὴ τοῦ Στα-
βροῦ, πού ἦρθε οἱ γιατροί, ἔν καὶ τοῦ εἶπε ὁ κ.
Σεβιλιάς πὼς ἡ κάμαρα τῆς Κατινούλας ἔτοιμη στὴν
κλινικὴ ἀπὸ τὸ σάββατο, ἀποφάσισε νὰ φύγουνε τὴν
κεριακὴ, τέσσαρεις. Τέσσαρεις τοῦ Σταβροῦ, τετάρ-
τη, πρωτοπάτησε τότες καὶ στὴ Βενετία. Ξεκινή-
σανε λοιπὸν τίς δυὸμισυ τὰ πόγυμα. Ἡ Κατινούλα
ἤσυχη. Ἀποχαιρέτησε ὅλο τὸν κόσμο χωρὶς νὰ τῆς
ἀποφανῆ σὲ πρόσωπο καιριὰ συγκίνηση, ἀκόμη καὶ
σὰ φίλησε τὴ Μοιρίτα. Τὸ πιὸ περισσότερο σταθῆκε
πού καὶ τὸ παιδί δὲν ἔδειχνε διόλου συγκινημένο.
Ταχτικά, ἡ Μοιρίτα καθὲ μέρα, πρῶτ καὶ βράδι, ἀ-
νέβαινε στὴς Κατινούλας, νὰ τὴ χαδέψη καὶ νὰ χα-
δεφτῆ. Κατάλαβε ἀμέσως πὼς ἔδω λῦτες καὶ μού-
τρα δὲ χρειαζονται. Τὸ κατάλαβε καὶ στὴν ἀνα-
χώρησι. Γελοῦσε, τῆς ἔλεγε μάλιστα πὼς θὰ κάμη
λαμπρὸ ταξίδι. Τῆς τὸ λέγανε κ' οἱ μουσαφίρηδες
κ' οἱ δούλοι κ' ἡ ἄννα μετὰ τὸ χαμόγελό της τὸ
καλό. Κατεβήκανε νὰ τοὺς ξεπροβοδέψουνε ὡς τὴ
στράτα. Κι ἀλήθεια εἶτανε μιὰ γλυκὰ ὁ καιρός.
Στὴν Μπρετάνια χυνοπαριάζει γλήγορα καὶ συνο-
δρέχει τοῦ Σταβροῦ. Ἐκείνη τὴν κεριακὴ, λές καὶ

φύλαξε ὁ οὐρανὸς τὰ καλοκαιρικὰ τὰ στολίδια
του. Στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά, γαλήνη πού δὲ
γράφεται. Δὲν ἔκαινε ὁ ἥλιος, δὲ φλογοβολούσε, εἰ-
ρήνεθε τὴν πλάση καὶ τὰ πλάστα. Σωπαίνανε ἡ γῆ,
σωπαίνανε τὰ λιβάδια, τὰ δέντρα σωπαίνανε, ἀπο-
ναρκωμένα, παραδομένα στὸ ἡμέρο φῶς, σὰ νὰ τοῦ
λέγανε νὰ τὰ ζεστακῆ ὅπως θέλει. Ξεσυνοδέσανε οἱ
τροφερωμένες οἱ ἀχτίδες μυστικὰ ἕνα κορίτσι φτωχὸ
πού ἴσως καὶ νὰ τὸ κερτερούσε ὁ Χάρως, στὴν ἄκρη
τοῦ δρόμου.

Ὁ κ. Μαλκμς, πού τοὺς συντρόφευε εἶχε δα-
νίσει τὰ μὰξι του καὶ τὸλόγο του στὴν Ἄντρια, γιὰ
νὰ κἀθεταὶ ἡ ἄβυσσος πιὸ μαλικά καὶ νὰ μὴν τραν-
τανίζεταὶ ἀπὸ ἀτυχεῖστα ζῶα καὶ ξένες βόδες. Ἡ
Κατινούλα μισοπλασμαμένη, κοιτάζε δῶθε κείθε,
ἀνάσινε τὸν καθῆρὸ τὸν ἀέρα, χαϊρότανε τὴ ζοῆ,
σὰ νὰ μὴν ἔπαθε ποτέ της. Τίφτερε ἡ ἀλλογενὴ ὄ-
πως τοῦ τὸ ξηγῶσε περίφημα ὁ κ. Σεβιλιάς! Σουλ-
λογιότανε καὶ ὁ κλημῆρας ὁ Ἄντριξ πὼς τῆς ἀξίζει
τότσις, πὼς εἶναι δικίον πρῆμα. τουλάχιστο νὰπολά-
ψῃ τέτοια παρηγορία, νὰ τὸ φανταστῆ τουλάχιστο
πὼς ξαναζῆ.

Φτάσανε στὸ Λ.... ἡ ὥρα τρεῖς καὶ σφρακτα.
Ἡ Κατινούλα τὰ μούδιασμένη λιγάκι. Ἐπρῆπε νὰ